

ԻՍԹԱՆՊՈԼ ԵՈՒՆԿԱՐ 2 .

ኮ ሀ ለ ሰ ረ ጸ ረ ፀ ሪ ሺ

ቴ ቦ ት ን ሢ ን

Աթիւատան յունկարրն Դսննաէ Լէ.  
Վանթ-Հէրալտոա շու վէճճ իւզրէ եա.  
զոյմըշ արր :

« Պիր պիւհրանա (քրիզա) տօղրու  
աճէ լէվէն կիլիմէքտէ խէքտէ, նէ ճիւն  
պիւհրան օլտուղուն կէօրէպիլմէք միւմ  
քիւսիզ տիր :

Խաղինէ, ի՞նչ կարծիք եւ գաղաղմ պիլ  
հարուէ, վէ քիմնէտէն պիր բարա ալա  
մամագտա տըր : Եւէկէն Նունան պան,  
գաղը, ի՞նչ միլիօն տըրալմի էօտիւնձ վի  
րէճէք տէյու չըգան հալատիս սահի  
օյա :

Աթիւնս պանգաթը աչքդունն աչքդ  
լմտատ իթմէյի րէտու իթտի, վէ աէնի  
քի իոււնան հիւ քիւմէթիւտէն, պանգու  
նրն էօրթէն զապէթ օլու նաճաղընա տա  
լու վէրնիս լէն հոխտէ դարըըլդ, պան  
գիւք հիւթիսի տիււէն ախէր միլնիսլթըւ  
րըրն հիւմայէթ ինէ հէվայէ իթտի:

Շիրմոյի դպիսէ աղէն թէտավիւել չը  
գարրաճալը սէօյլենմէքտէ խստէ, պո-  
գարարօ զգատար չօգ մէտաւնա գօնու-  
մուշ տուր քի, պու աշխա տախի իճ  
լայէ վազ օլունապիլէճէկինէ, հանի պէօյ-  
լէ պիլր գարարըն հէր լիւրէ պիլլէճէկինէ ի  
թիմատ օլունաւնալ:

Պոռնյարքն կիւն պէ կիւն արթաճա  
ղերն թալախնի, էջալինն ու տէրն  
վէալէսէսինի գապարթմը ալը քի, չար  
շուտաւ անսրգըն սահնէ պիլը ուղղուն  
սաւ զուգ Վուգուլի հաղըր կիպի ոյուս  
իւ կիւն տալին էման քեսֆֆէթէ  
տուրմուշ աուր :

Պանգոյա եաղան քեաղըտարը, կիւ-  
միւշէն թէպտիւ իթմէսնէ սանտրգքեալ  
եէթիշէմէտիկիկոտէն, սդօնթօ իլէ դըւ-  
տըրլումգտա տըր :

Տիւնքի կիւն հիւքիւմէթէ գարչ  
պազը կէօսթերիչէր թէքիֆ օլունուպ  
պիր եանտան սաաքիր հապրըղը , վէ  
պիր եանտան պունա տայիր թէրթիպէ  
գօւրուլմագուա իտի , չէօյէ քի հէր չէ  
պիր րաթլաք վիրմէլէ հաթուանմը , կոն

Յեվք հաստ 10,000 իսթիաթ ասս.  
քիրիսին եհին կելն պիր մըգասորը թո  
լանըմը տըր , վե պուշլարըն կերեք թե  
տիե վե կերեք միւհիմմաթլարընը եղէ  
միւթի իշին , բէք չօդ աղձէս ի թիտան  
վար տըր . լաքին ներետեն կելեձէկին  
կեօրեպիմէք բէք կիւճ պիր շէս տիր  
մէկին հիւքիմէթին սթամբախանէն  
րիտեն կելեպիլան , ( եանի գայիմէ պա.  
սըրան ) .

Վիւքլա ընք հագգլը սուրբթտա  
տափանարագ, մեմայլքին ախո ու իթա,  
սընը վէ թիւճալլըընը անինտէ խա,  
լապ իտէճէք օլան թէրթիպլէրտէ թէ,  
բետտուտտէ պուլունմադտա տըր, վա,  
գաա, պանգա հիւքլու մէթէ իմտուտ իթ,  
մէյն յուտ իթմէսինտ, վաթմոտըրվըր,  
թիկէ դարչը պիր բուհ իլէ տափանարագ,  
օլտու տէյնէկը տէ վար իտէտէ, ումու,  
մէն է հալինին տուլլուտու պօլլէ օլմա  
հըպ, վիւքլանին գարչըսընտա քնիտին  
գարչըսաւաճաղ պիր էհէյնէթ պուլուն,  
մատըրը, վէ իաթէտակիլին իճա գուտ պլլ  
մէյն եէնի հիթթէթ նիկամը իլէ թուտ  
րէթ սլմըթ օլտուղու վագթինտա, պան

գա. քէնտի գուտրէթինի պէյլէ պիր վիւ.  
քէլանըն հարթքէթինի մէն խտպիլմէսի.  
նէ գուլանմաար իլէ պիւլիւք պիր խիլիք  
իթմի, օրոտ :

Օրգանուհւն արթորումսար վն աստքի-  
րի խասանան թէշքիկ իէ, Ֆէվգէլտե  
պիր գուլլէթ քեսպ խորկեսի, վն  
պուհա դարչը սիւօր պաշարըն մուհա-  
Ֆազա իթմէկէ քեփաթին պի դարտ աու-  
րուլմասը, պու լու հուն պիր ալեամէթ յ-  
օրու պու գուլլէթ խորիճուն պեա-  
մ տակիրկեկէ իթիզա խոու իլն իւս-  
թէրրի:

Խոստաւ պէօլիւ կիւնիւն թէչքիլինէ  
տայիւր վերիկէճէք եմրի գրալի, վիւքէշւ-  
նըն խարապկիթ թո թողու թու թտու-  
ղու թարիդին էն Ֆէհասը տոր :

Պու. պեօիւք պիլ ժէնէրալ գուման,  
տասը թահճընտա, 300 օն պաշը պէ  
պէհէր օն պաշը մայիթընտէ խրտմէթ-  
քետը գըըըլընէլիէր ասաքըրտէն միւ-  
ընթէթէպ օլուպ, գրալըն էմըրի իլէ տուլ-  
րանաճադ տըր :

Պու. Թէպալիւր, էջիւն իննանըւրմ քի  
հէր ազլը պաշննտա աաաամ ինտինտէ  
գալիտ պիր չէյ տիր :

Մալեյէ նաղըլը իսթիֆա իթտի, վէ  
մուվադդաթէն Ս. Ս. Վալորիթի նասա  
օյունտու :

Պուլ զաթ Եռւնան պանդապը իւզերիւնէ  
Թէէսաթրի վար տէյի պիլինսիյ օլտու  
յունտան, պուլ զաթըն պու մէմուրիյէ  
Թի գապուլ իթմէսինտէ, պանդապը հիւ

քիւմէթէն խաֆֆֆֆէ պիտ իմաստ իթմէնէն գանտորրապիթէս իթիմայտէն տրիլաքիւն պէօյլէ պիր թէտպիլտէ կիւճիլք սնտա տըրքի, վիւքէլանքի ինչնտէ գըւմրամամալատ օլտուղու ուշլուրումն տէրինիկինի վէ էնինի քիմնէ պիլմէզ (էանի տրիմէք իաթէր, ծուռան պանգասիւրն գուվլէթի վար մը եօզ մուլէ իսուսուսի պի պուռու կէչմէք ինչիւ եարքամաջ քէօրիլէն նէ մըզտար ալթուն իդթիզա խէրք:

Նե առարաճաղող, է հայկինն խա-  
րապոյնը մուծիլոյ օրաճաղ վերկիկը ի-  
նն, խաղինէնս միկինն ու տօլաւոյթ մաղ ի-  
չնն, իթթ իխաղ օլունան օրթիթիքա նէ-  
տիթ, թալիթը գրալինն աղաքալալալալ  
իւլէրի գոմաւտա խոնն գու վկէթ հանկոյթ  
աղթը, վէ քլիլն մէնֆաւթը իւլէն տրթ  
իւլէն պոլալաթ տրթ հէր կիւն պիթպիթի  
միթէ սօլալալալալ գու մէ շէյալէ, վէ քիմէն  
ճէփապոլը վկիմէյէ ճէտարէթ խոն մէմթ-  
տէ տիթ, հէր չէա գարալալալալ տրթ, վէ  
գորգալալալ քի գու հարալալալ հալալն  
մէ ֆէնալ նէթիճէ գարալ օրաճալ տրթ:

Մ. Տէլիեանի եարբն ֆարխէ եօլճու-  
օլուպ, դօնիէրանսա տիգգաթ իտէճէք  
տէրխէ օլլէնմէքտէ տիր, էկէր եարապիրի  
խէ :

Վերքէլա թէպէտտիւ լաթը չօգնա  
սէօյլենմէքտէ տիր , լաթին էհէմիյէթ լի  
պիր թէ չըլլաթ ագլէ հազըն կէօրիւնմէյո

Մատրիոտէ Զրահատ եւ չեսի Մ  
 Մէրսիէ տը Լօյթէնօրին, նախէ հան կեր  
 չաղօրմար, վէ մէգրիք քարաթատ համ  
 օրւանտ մոնէպի վաճիպ իւ իթ ինտար  
 օյթիթիզա տայիթ, Էրթիթ իւ պաշհատ,  
 Թը մուճիպ օյմաշ աուր Է Կէօրիւնիք ք  
 Զրահատ գապիլն իթ աուր, Սրահատ հապ  
 Էրտատ քայիթիթաուրը թէպտի իթ մէք  
 Էքքարարտատ իսի:

— Մաճար հիւքհիւմէթի, քէմայի

խահիչ իւ, մու հարեպէ թէտարիքեաթ ի  
կերթմքն տիր։ Թրաթիկլանտաւ մախ  
սուս զարաւք, երեզ բարե տաղ թօրու  
սիրարքը օրնմուշ տուր, վէ աստըլ  
զապըթանը տախի, պու կրնւէրտ  
Մօլաւ-Ղարբիւ հուառուարը իւզերի  
նէ քեմիւրի պարեթ վէ իգտաւ իէ պլլ  
պլլը օրառու թէրթխի իթմէքէ մէշ  
դու օրագաւա տրքար։

— Մտէնութա՛ տու գասար մարէշալ  
Մադ-Մահմուտն Ղիէննոսեա տալի՛թ օ.  
լու՛նմաւոր, կէօրինիւր քի սայլա ու շե-  
քեար խուսուտու իշին տէյլլ տիր . [Ժառ-  
տիւք օրուստու զուհան նէ գարնէ, միւ մայիլ-  
լէյձ մարէշալ, հարպրին նազըրը ճէնն-  
լար Գիւհն հնէ Գօնիք աղ Պայլոյ՛ն իշե ու-  
ղուն միւստէթ միւ քեալնէ իթ միշ տիր-

— Գալիէն սէօյլէնտիկիւնէն նէգարէն  
դայէթ աղբը կիւճիւրբէր զուհուրա կէ-  
միւշ օլտուգունասան, Ծրանսա վէ իժաւ-  
նա տէվլէթիբի միեաննէսինսէ րօւթաճա-  
նէնի պիւր մուգաւր մէնսամէնին ագաթը մէ-  
սէլէսի թէսմիկէսի մէքս օրունմա չարբ

Մէջէ դուրս մէսէնին հալկնէ էնիկէ օլան մատոտէ, իլթալանքն քէնոի մաթլու պաթլարընտան վաղ կէմէք իսթմէմէմէսիվէ քէգայիք քրանսանըն տախիքէն տի լժքիքլընիւնտէն հիշ պիթիսիլն կէրլալունաղ իսթմէմէմէսի օլմուշ տուր ի կէ իշթէ պու մէպէպոէն տուանը, Մմէնիքն, քեմպէճէն կիւճիլքլընի հալու ալ թէպիկէն իւլէմէք իւզըն, իքի այ վաւաէ իսթմէմէ տիր:

— Վրէնհա վե Պերլին գապիւնթօյաւ  
լարը միւսանեմիսեւ ճարի օյան միւսնասե  
պսոյ, կեօրիւնը ք թի խի պիր հայտե  
սեյի խի տիր, էմիլիօթէ շանան մահէ բաւե  
մաթ խի տիր մախ մաթ լարաւ ինգարե  
Թ. տը Պայտի ին պարօթ վէթէր արաւ  
արտաւ կիւզբան իսէն եէնի իդպհաթ  
լար, պէյլէ պիր հային ուզուն միւս  
տեթ տէվաթ իյեմաթ նաւաթըն օյ  
տոււզունա աշխատա կեօթիլթիքտ  
յարտէ, Սմէթիլ խիւտէմաթ, զմէթ

տաւ ժողովին վարկածէն Սօֆիա արեւ.  
սինչէստ հազգեթիւ լինին, իբր հիւ.  
տար ֆաւրիսպալը մապէնինտէ պիւ.  
հիւսնի խմիկաւ հասլի իմմէ ինթի.  
ին, Բրուսիսնըն տուէ կրալիչապը օրա.  
քէտի հէմէրէսի նէգոմիտէ, թէճիւ.  
պէ իմտիկի պիւլիւք ճահտ ու իգտա.  
վալմա ըրողմէն, պիւր հիւսնի խմիկա.  
ճրն հոտուէ հէլմէն միւ մքիմալմաւն  
կէօրիւսմմ.քուն տիւր :

— Էնթերնալիօնայ դազէթապը  
Ը • Պուրէնին թէպէտտիւլաթը հազ-  
գընտա էմիլիէթէ շաեան մահէլտէն  
շու. աթիտէքի թափսիլաթլարը ալմը  
տոր :

« Խաթանայօտա Յրանաբը սէֆրիւրիկ  
մեմուրիւ թիւինն, Պէրլինսէ Յրանաբը է-  
չիսի Մ. Պէնետէթոիտէ, վէ եախստ  
Միւ ճթէմէայի Ամբիգաօտա Յրանաբը է-  
չիսի Մ. Պէրլինսէի իհայտ օյունաճաղը  
հազգքնտա, Յրանաս խաթիճիչէ նագա-  
րէթինն հէնու զմալի մաթը եօգ տուր  
գապէնն սէօլէնտիկին կէօրէ, Ամբի-  
գաօտա Յրանաբը էչիսի, պաթ էլէրաֆ  
Փարթս զաղըմթէ խիւշ, Հէր նէ հալ  
սէ. Մ. Պէրլինսէի թիւն, զաթէն իքի տէֆ-  
րապը-այն նէգտինս մէգքիւր մէմու-  
րիլէթի տէր իւհտէ իթմիշ օլտու. զուն-  
տան, միւ մալիէյհն պու. խուսու տա-  
ն իւրաճճահ թու թու լաճաղը էմէլի էդ-  
իւպտէն տիրո :

Այլևս Մետիձեւանօ-Քէմէրայի նամ գումրանէս թարաշըրտան հէշօ օլունտիկէն պիտ թարթըթտան շու ա թիտէքի մայիւնաթլար տիգ օլունմուշ տուր ք շէջլէ քի, Մալտա ճէգըքէպի, տէն իսկէտորէրէյէէ գատոր տէնիկ պի թըրտան թէմոխտ օլունտան եէէի խաթ թիւն ինչաքըսա, իէչէն հօտեմօյեր 4 տէ պեռ վէ միւպաշէրէթ օլունմուշ տուր ք իթթլորտան իէչէն եէնի խաթ թի շիմուլիքտէ իթթլամ պալմուշ, վէ մէգ քիւր խաթ թիւն քետիթիւմաշէլլտտէ ինկիւնգ մէմուլարը իսթիլտտամ գըլըն մը տըր ք Պիտան ալէն, մէգ քիւլ նի գամըլար սէպէպիտտէն աշիւ, թուրիւն Մալտա, իսկէտորէրէյէ վէ Սիւէյիշ-լա նար արսարտտա օլուն քետիթիւն խաթ թիւն, պիւսպիւթիւն ինկիլիգլէր ետտիտտէ գալմըշ տըր ք Մէգ քիւր գումրանանտըր մէշձուտ սէրմայէսի 250 պիւն ինկիւն լըրարտ օլուպ, պուշոււն 100 պիւնիւն լըրէ գլմէրէ մէքիլուկիկ հալտէ, էօթիւն 35 պիւն ինկիւն լըրարտ պարձու գալլար քի, օտտաի, տէնիգ տիպիտտէն օլուն մէգ քիւր խաթ թիւն քետալլիւն իլըրի իլիթ մքտէ օլտուրու հազգըրտա, գումրանէս միւշէնտիլսիւն իլըրաք խլէտիկի շէ հատէթի իւտիլիէն իւշ տյոտ պիւր, պիլրի պիւր իւս թիւն է տուշէմէք տիւր ք

— Բերնս Նիգոյանն, Գարա-տաղտան  
Պէն-Բէթէնսպտրիա օլան եօթնուլուղու  
դայէթ աղբ մաճեալարս սէպէպիլէթ  
վիսմէքստ տիւր, Շէօյլէ քի, « պաղը բօ-  
նիթիգա տայիլէլի, տէր Էնթէքնասի-  
նալ դազէթապ, բրէնի սիւշարքիւսսի-  
պու եօթնուլուղու, Բուսմ մարիֆէ-  
թիլէ Թիւքքիանս գարշը գուրուլան  
Սլալ վէ Բուսմարն իթթէՆագը Յասի-  
տէի ճէսիմէսին, վէ գուհուրի ինթի-  
մալան օլան մուհարէպէ պիր բաթլազ  
վէտրիկինտ, Նուսնաղլաւ ին պիրլէ-  
մէլէրին տայիր օլտուղու թաստիլդ ին  
սիւպայէղա իթմիշ օլմաըզ տիւքքոս  
տիրլէմ » :

S U L L S S S

ՈՒԼԱՀ ՊՈՒՂՏԱՆ

Դեկտեմբեր 27 Թարիլի Մօնի.  
Թէօֆ Բումէն զագէթասընտա շու աթի-  
տէքիլէր օգուճմուշ տուր :

Իրանյան թէպապալարներն, մեմալիքի  
Շահանդեհն թարոտ իտիվլէրի հագ-  
գընտա, Պապը-սլի թարաֆընտան իթ-  
թիխագ օլունան թէտապիր իւզէրինս,  
խայլիճէ Իրանայը ֆամիլեալարը, Ու-  
լաճ Պուղտան մեմալիքինտէ պիր օլ-  
դընաճաֆ մահէլլ տրամաղա կելմիլէր  
տիր Թունա գըբըրնտա պուլունան  
էհիրէրին խայլիքինտէն, վէ պա խու-  
սուս Խանդիլ վէ Կալաստան պիտիրի-  
տիկինէ նէզըրէն, տէրունէրինտէ Իու-  
նանլը մէհաճիրին պուլունտուզու հալ-  
տէ, խայլիճէ սէֆինէլէր օրաեա եւ-  
թիյմիլէր տիր :

Ուլաս Պուղտան հիւքիւմէթի, մէր-  
զուման մէհանիրնին կէմիւրունէն աի-  
շարը չըզմալարընա միսսատէ իթմիշ  
սիր: Լաքին, պիթարաֆ պիր հիւ-  
քիւմէթ յումալըք պու հալիմիզ, պի-  
զիմ միւսաշիրքերլըլըրիմիզէ պէտէլ-  
զու աթիւտէք յաթիլարին նոգալըր սիգ-



1868 մեռաւ եւ 1869 ծնաւ :

Ինչ կըլլայ ասկից, միթէ նոյն իսկ այս վայրկեանս մեռնելու եւ միւսը ծնելու վրայ չէ՞, եւ եթէ վայրկեանը զոհեալ անտարբեր ենք, ալ ժամ, օր, շաբաթ, ամիս եւ տարին ինչ կը բնորոշենք :

Վայրկեանները կը փոխուին բայց ժամանակը անփոփոխ է : մարդերը կը մեռնին բայց մարդկութիւնը կենդանի է :

Ուրեմն մեռողէն եւ ծնողէն մեզ ինչ օգուտ եթէ մենք միեւնոյն անշարժութեան մէջ կեցած ենք :

Հաշիւնիս նայինք թէ՛ անցեալ տարուան մէջ քանի աշակերտ հասուցինք, քանի նոր դպրոց բացինք, քանի քիւրա հայութեան դարձուցինք, քանի գիրք հեղինակեցինք, քանի թէրթ աւելցուցինք, վերջապէս ինչ ըրինք դեպ յառաջ :

Պատասխանսիս զրօն անդին չանցնիր :

Ուրեմն դառնալով միւս կողմէն նայինք թէ՛ ինչ ըրինք — Լրացող մը խաբանեցինք երեք ամիս, որբերու արհեստարանը յաւիտեան տապալեցինք որբին ապագային ներկայացնող Ս. Փրկչի դպրոցը դեռ չի բացուած խեղճեցինք, ազգին 4000 ստորագրութեամբ յայտնած կամքը ոտնակոխ ըրինք, Նիկողոսը զրկեցինք, տեղը խաչատուրը նստուցինք, վերջապէս բաւական դրածք ունինք բրած գեպ յետին կողմ :

Ասկից աւելի ինչ պարծանք կուզենք ունենալ :

1868 Ս. Պրկչին շարժմամբ ծնաւ, իսկ անշարժ կորաւ, 1869 ինչպէս կակիտ—ինդիքն հոս է :

1868ի հոսանքը իր հետ տարաւ ազգային վարդական համակրութիւնը : 1869 այս համակրութիւնը ետ դարձնել կուզէ, բայց մարդիկ փոխելու պայմանաւ :

Պիտի կրնայ—ասոր պատասխանը դժուար է :

Ըսողներ կան թէ՛ մարդիկ ի բնէ չար են, ըսողներ ալ կան թէ՛ մարդիկ ի բնէ բարի են :

Մարդիկ կուզեն բարի եղած ըլլան կուզեն չար, մեք սա միայն դիտենք որ մարդիկ ինքզինքնին պաշտպանելու, եւ իրենց իրաւանցը վրայ իրենք հսկելու են, մէկ խօսքով առանց ուրիշէն բարիք սպասելու իրենք ըլլալու են իրենց բարեբարը, երբ այս սահմանը կը շարունակենք ալ ամենեւին հարկ մը չի մնար խորհելու թէ մարդիկ բարի են թէ չար :

Ուրեմն 1868ի հայը որ ուրիշէն բարիք կպատէր, 1869ին ալ այդ սկզբունքով պիտի քալէ, թէ պիտի բաց է ի բաց ըսէ թէ . ես եմ իմ բարեբարս, եւ ամեն ուրիշ ինձի համար օտար է :

Մեք յոյս չունիք այս յայտարարութիւնը լսելու վրայ, այլ յոյսերնիս այնն որ հայը դարձեալ պիտի յարատեւէ բարի պաշտօնեայ գոնելու, մարդ փոխելու եւ անկեց բարիք ակնկալելու դիրքին մէջ :

Պատրիարքներուն պաշտօնը ցկեանս է, բայց ունինք արդեօք մէկ պատրիարք մը որ պատրիարքութեան մէջ մեռած ըլլայ, ոչ

Ասոնց ամենքնալ միթէ չար մարդիկ են, ամենքնալ ազգին թշնամի՞ն

էին, եւ արդեօք մէկ հոտ մ'ալ չըզրոնուեցաւ որ ազգին ուզած մարդն ըլլար :

Ասոնց ամենքնալ կ'ընտրուին ազգէն եւ կը հրաժարեցուցուին Ս. Պրկչէն : Միթէ ազգը այս ամենուն ընտրութեան մէջ ամբողջապէս սխալած է, եւ այս անգամ չի պիտի սխալի—ասոր հաւատարմ հաւանականութեան դէմ է :

Այս ամենուն պատճառն ըստ մեզ այն է որ ազգը պատրիարք եղող անձէն բարի դործ տեսնել կուզէ եւ անոր վրայ կը դնէ յոյսը, երբ խաբուի մարդը կը փոխէ, փոխանակ իր դըրուածիւր փոխելու :

Պատրիարքական պայտօնը խիստ փափուկ պաշտօն մ'է, պատրիարք եղող անձը կ'ընայ երկու թաթերուն վերը կեցող լեզուն է, երբ թաթերուն հաւասարակշիւութիւնը արուի, լեզուն կ'աւարտի ծանր կոխող կողմին կողմը : Ս. յայտն է մեր պատրիարքներուն պատմութիւնը . ոչ հրաժարողն յանցաւոր է եւ ոչ հրաժարեցողը, այլ յանցաւորն այն է որ պատրիարք եղող անձին անձնական հանգամանացը վրայ կը դնէ իր յոյսը, անկեց կապաւ ազգային կրկին շահեւորուողութիւնը :

Ասոց է որ պատրիարք եղող անձը ազգային նաւուն ղեկավարն է, բայց երբ նաւը արտաքին բռնամտերը դեմագրեւու ուժ չունի, ղեկավարը ոչինչ է :

Մեք քաղաքական ազգ չենք, հետեւաբար քաղաքական արտաքին բռնամտեր չունինք, մեր նաւը կրօնական է, եւ ազգը այս մասին բաւական ուժ ունի, բայց հմուտ նաւաստիներ չունի, առաջինէն բռնէ մինչեւ վերջը :

Մեր նաւուն դիմագրեւելիք մարմինը պապականութիւնն ու բողոքականութիւնն է : Ասոնք հիմայ չեն կրնար իրենց դերը խաղալ ազգին մէջ, քանի որ ազատ հրատարակութիւնը կայ եւ պիտի ըլլայ :

1868ը անցաւ առանց կրօնափոխութեան, ասոր պատճառը վարդաթիւննիս չէր եւ չէ, այլ հայ տպագրութիւնն էր որ ստանձնեց այս գործը եւ 1868ը առանց վնասու անցուց, Գոյս ունինք որ այն 1869ը որ իր վերջին ամիսը հայութեան եւ լուսաւորականութեան մահուան դատաւիքը պիտի վրձնէր անմիաս անցնի, բայց տեսնենք թէ այս մահուան դատաւիքը կրկին կենդանացնելու համար, հայ տպագրութիւնը 1869ին մէջ քանի գոհեր պիտի տայ, քանի ամիսներ պիտի լուծեան եւ դադարման հրաւիրուի : Եթէ ինդիքը պապական կղերին ձեռքը մնայ, 1869 յունվար 1 էն մինչեւ 1870 յունվար 1 բոլոր տպագրական բերանները կը պապանձեցնեն, բայց անդին Օսմանեան կառավարութիւնը մը կայ, որ ձեռնհաս եւ պարտաւոր է պաշտպանել ոչ միայն պապական կղերին իրաւունքը, այլ լուսաւորականներն ալ, բողոքականներն ալ, հրէիսն ալ, վերջապէս ամենուն պաշտպանն է նա ոչ մէկուն եւ ոչ միւսին միայն :

Չմարտութիւն մը որչափ հալածուի, այնպիսի կարմատանայ, Եթէ պապական կղերը կուզէ որ ինքը ղեկնորհէ եւ ղեկնորհէ մեր եկեղեցւոյն շէնքը քննադատէ, մեր վանքերու թերթերը, մանաւանդ Եփեսոսայ ԱՅՐԱՐԱՍ եւ Երուսաղեմայ ՍԻՆՆԱՐ լուս պիտի կենան :

Ահա հիմակուան փնտրութիւնս այս է, այսինքն լուս երբ անոնք կը խօսին խօսիլ երբ անոնք կը լսեն :

Կրնան քաղաքական թերթերը կըրօնական խնդրոց համար հալածուիլ, իսկ կրօնական թերթերը՝ երբեք . եւ եթէ անոնք ալ հալածուին, միթէ ե

չիրտիք, վե կ'ըմ վազըմ թաղանթնեմիդէ աւանակը խեղտ, նասը քի քէ չի իմ միշ խոխ, յայտ իմտիկիմիդ վազըմ, նամուս, վե քիսպիկիդէ դարչըմը, թաղ միւսմիւս օլարագ, վե հաւաք անշարժ տըր տէյէրէք, քիսմէ պիդէ պէշ զուլուշ եւ միշ վարաւը վերմէմիշ տիր :

Պէջլէ կ'ընէրտէ հեքսիմիդէ տէ պիւ յիւք դատըրլըք օլտու, վե տահաւա օլաւագ տըր աիմէք տիր :

Հէլէ քիմիսինն տիւք քեանընա, քի միսինն էվլէն, պիւ քաշ տէֆա մեմուր վե զապիմիս կիտէրէք, վե սրգը սրգընա կիւեա պիւ թեօհմէթի վար տըր կիպի արանարագ, ֆաւիլեա սահպիլէրի ֆա միւսալարընն պոշ երտէ գորգմասը, վե թարաֆ էթրաֆլարընն աճէպա նէ վար տըր տէյէրէք ալթ իւսթ օլմասը տա, հաւաքէ սանըւա սեգա տըր :

Եւ ինչիմիւսմիւս իրիմիւսալ իւտն ճէր քիմ իսէ, միւք ու միւսթէ խըտմէթ իմմէթտէ օլաւ եհի ըսգ ատամարըն, հեմ լահաթըն պօզմուշ, հեմ դարար վերիւի, վե հեմտէ հիւքիւ մէթի սեխիւեթի վահի երտէ թաճիդ իւլէմիշ օլտու դուտան, չէրան վե նիգաւ մէն, միւք ու միւսթ խալիկի սըֆաթըլա, լա, ձեգար թերթիպ խալիսէ, ատալէթ ու հաղաւթիմիս իրիմիւսալարընն տըր, վե ինչալահ սօնուտա պու հուգուլ դուս իտտասարտա կէօրիւլէք տիր :

—Տիւնքի կիւն Պապը—զապիմիս էվլէ միշ վե պիւ սաաթ գատար տալիս ալթ գօնուլտուգտան, վե ետլստ սահիհի, հալէա եսի վազըմտանը կիպի, քուվ վեթ հաղալ ձեվապա դալէպէ իմտի կիւտէն, պիւ սաաթ գատար, քէնտի իմթէյիմիդ իւլէ մահապու օլմագըլալ մեծպուր օլտուգտան սօնրա գուրթուլ մուշուլ տըր :

Պու հիքեպէյիտէ ետընն օդուրուղ :

—Մեմուրիմիդէ կէօրէ, տէվլէթուլ ֆեխալէթուլ : Այս բաշա հաղթէթէրի թարաֆընտան, բաթըրիք էֆէնտիինն իսթիֆաթընն գապուլ օլունմամսընա սեպէպ, Զալալեան սրբազանն պուլաւա պուլունմամսը, վե էհալիմիստէ, բաթըրիք նիսպէթ օլմագ նիսթիսիւլէ, միւսմիւսիս սրբազան գիւտտէսիսիէ հիւրմէթ վե լիսպէթ իւլէմէքտէ պուլունմամսը օլմագտա իմիշ : չէջլէ քի, բաթըրիք էֆէնտի չըգտըլը կիպի, էհալիկին Զալալեան սրբազանը բաթըրիք իմ մեթիսէ գաղգըլմասընա սեպէպիսիէթ վե լիսպէթ օլմագըլալ, վե պուլունմամստ պաղը ուլոլունսուլուլար գուհուր կէլմէսի թէֆէք քիւր օլունմագտա իմիշ :

Էկէր Այիլ բաշա հաղթէթէրիինն պուլունմամստ սահիհ օլտու, վե էկէր սա հիհէն էհալիտէ օլ էֆէնտարտա օլտա իտի, մեզքիւր միւսահաղալարընն բէք պիւ յիւք պիւ եմի պատըրլէթ էսէրի սանըլաւալը պի իւլթիպալս իտի : հալպու քի հաղալթիս հալ էջլէ տէյիլ տիր : պիւ դաղէթաճըլը վե երսպիլտանըք սըֆաթ վե մարիմաթըրըլա բէք ալէա պիլիքիւ քի, էհալիտէն հիւք պիւ դըմըն արգիւ վե նիսթիսի Զալալեան սրբազանը, տէլիւ բաթըրիք իւլա գալիմագամ պիլէ իմմէք տէյիլ տիր, վե գալման էջլէ պիւլ չէա տիւլէմիշ տիր : վե միւշարիէյէն գիւտտէ հիւրմէթ իմմէսիսէ սեպէպ իւտ, նասը քի էվլէթէրի տոլիս եաղմը չըգ տըր, պիլիմիսի, բաթըրիք էֆէնտի տէն սօնուտա, վե մեծիսիստէն նէֆրէթ էթիլիմիշ օլմագ տըր, չէնքի թապիի պիւլ չէա տիր, տէյիլէն ատամ, սեվիլ տիկի եերէ գօշար : Զալալեան սրբազանն ճէր քէսէ իմթիֆաթ իտիպ, վե միւլէթալէ կիւլէլ տուլոլար իւրաքայլէ, գալպէրիինն ճէլպ իմմէսիս թարիկի պիլմէքտէ տիր, վե իրիմիս սեպէպտէ, պիւ մեթթէպ աշաճաղը իւմիտի տիր : չէնքի էհալիմիս պու կիւլէք էն պիւլիւք արգուտու, պատիհալալ մեթթէպ պուլմագ տըր :

Բաթըրիք չըգտըլընտա, միւլէթի տըլգուտու, բաթըրիք գօյմագ օլմագըլ, իւլա Սահմանադրութիւն քեմալիէն իմիւս, յէ պաշաւանա գատար, պիւ գալիմագ

գամ նասպը իւլ իրթիֆա իւլմէք տիր : Պուլունմամս էվլէթի բաթըրիքիստէն հէյէն էթի, քէնտի ատմի իտագաթ վե էհալիսթիինն պիլմէթիլիտէն, կիւեա միւլէթէ խըտմէթ իտագիլիքէր էմմա, Մանգուլէ մանի օլմագտա տըր կիպի, եալան վե ինթիլիտէր իրթիքեալ իտէրէք, իւշ այ գարալարմասըն իսթիսա իմմէթէր, միւրալարմաս իրմիշէր, վե ագըպէթէքալ գօլալարագալար Մանգուլէնինն օնիւնէ տիւլէրէք, վե էֆէնտար ամմէթ գարչը հարէթէթ իմմիշ օլմալարը իւմագընն արլարընտա թաշարագալարը հալալէ, գէվալըլար, բաթըրիքիստէն գարուտուտան տիւլար չըգմագըլալ մեծպուր օլմագ իտի :

Եւրհէ օլունտու դուս կէօրէ, պաղար չու արալագտա բաթըրիքիստէն մեծ լիսիտէ պիւ միտէր բէյալ իմմէք նիլէթ վե դալթէթիստէ օլտուգալարմասն, ֆաթաթ, միւլէթէ խըտմէթ իտէրէք, հիւտի թէվէմէթէրէս իւլալա իտագիլէ ձեքէրինէ գալման իւմիտէրի օլմագըլընտան, էսիկ ատամար թէրթիպիինն միւրաճալթ իւլէ, պուլալէ ֆաթի իմթիլալարը իրթիքեալ, վե Մանգուլէնինն կէօրիւլէ գօրգուլմագ իսթէմիշէր տիր :

Թէքարէն սէջլէրիք քի, էկէր Այիլ բաշա հաղթէթէրի մեզքիւր չէնքէյէն գահիպ օլմագտա իտէրէք, թէհի եերտէ բաթըրիք հաղթէթէրիինն իսթիֆաթընն գապուլէ հիւրմէթ պուլունմամսալարըլալ, էհալիսի կիւտտէն կիւտէ մահալէն գըլմագտա, քիւստիլ րմէքտէ, վե պիլիմ կիպի պաղըլարըն գատար տիւշար օլմալարընը կէօրմէքտէ տիրէր : պիւլ չիմիտէն սէրահէթէն սէջլէրիք քի, Զալալեան սրբազանն հաղըլտա ապալ էջլէ պիւլ էֆէնտար եօգ տուր, վե չաեթեալ լընը պիւր գաշ քիշի պուլունմամս պիլէ, գարչը օլարագ իւլ նիտալը Մանգուլէ պաշաւանալընը պու կիւտտէն պէտան իտէրիլ :

Վե պիլմէք էհալիկին մահապալէթիւնի, Զալալեան սրբազանն իւլգէրիտէն էքսիլմէթէք իւլէն, պիլիմիսի տէրմէթտէ տիպալմագըլ, միւլէթէ, քէնտի տէօրլէ իւլալ սէնլէք քիլիսէթէ իմթիլալագալթալալ քիւտտէն, իսթիլիսիլ վե սեվիլի բաթըրիք վե եալալա գալիմագամ իլէ, իսթիլիսիլ եանի քէնտի ինթիլալալ իմթիլի մեծիսի վիլմէք տիր :

—Ինթիլիսիլիմիդէ կէօրէ, էիլէն այնի չիւրհէյէն մէպին, բաթըրիք էֆէնտիինն իսթիֆաթընն գապուլ օլունմամագտան պաղալ, բաթըրիքիստէյէն իսէ, քեաֆէնի Պապը—ալի էֆէնտիլէրիստէն օլալագ պիւլ մեծիս թայիլին գըլընմագ իմիշ, պիլմէք պուլ հալալտիս աղլէ եաղըն տէյիլ տիր, չիւլէք քիւլ չէլէ տիւլմէք տիր : վե էկէր սահիհ իսէ, կէրի միլէթին, էմիլ ալիտի տէյիլէք պօրճունտան օլտուլու կիպի, իմթաթ իտէնէկիտէն չիւրհէ եօգ տուր : լաքին, քէնտի հուգուլտան թէվիֆիգան ինթիլալ իտիլիլ պիւլ մեծիս տիր կիպի սէվիլէկիտէ ինթիլալտան տէյիլ տիր :

- Կիւեալ մեզքիւր մեծիս չու ալիտէն էֆէնտիլընը աղալ օլմագալար իմիշ :
- Փոխարեան Վերդէ էֆէնտի :
- Սիւրէնեան Գոլմաննէ էֆէնտի :
- Նարուպ էֆէնտի :
- Արգուլման էֆէնտի :
- Վահան էֆէնտի :
- Համամեան Սարգիս էֆէնտի :
- Օտան Վերդըր էֆէնտի :

Հայրժ քի, պուլունմամս եալընը Օտան էֆէնտի, միլէթէ տայիլ մեմուրիլէթէրտէ պուլունմագ, էհիլիլթ ու լիւսագալթըլալ միլէթին մահապալթիինն գաղաւթը օլտու, վե էիլէրիստէն իսէ եալընը իքի քիշի մեծիստէ տէվալ իտագալթըլալ օլմագտան պաղալ, հիւտի թէվիլէթէն տալիս գաղաւթալարընտան, ղէվալ

